

Jernej Mlekuž

Kranjsko klobasanje

Slovenska zgodovina, kot jo pišejo
packe kranjske klobase na
časopisnem papirju

Kazalo

Ostrupljenju na(s)proti 7

Ostrupljenje s klobaso

Velika gospa (femina luxuriosa) 13

Bojkot kranjskih klobas 26

Iz dnevnika kranjske klobase 33

Moja politika je kranjska klobasa

Elastični možje, zamaknjeni v obljubljeno 'kranjsko klobaso' 39

Socialistično razmotrivanje 46

Razkritja gospodinjske strokovnjakinje o učinku kranjske klobase 51

Za pol kranjske klobase prodam vse njegove pesmi s talentom vred

Shakespeare ni kranjska klobasa 66

Ali ne pričajo mar one tako lepo rjavorumene klobase o veliki slovenski kulturi 81

Postavimo izumitelju kranjske klobase dostojen spomenik 84

Kranjske klobase imajo seveda tudi svojo tujsko-prometno vrednost

Višek naše narodne umetnosti na polju gastronomije 95

Kranjska klobasa je fina jed, z gorčico pa še bolja 106

Pikantne podrobnosti o manipulacijah pri naših slavnih kranjskih klobasah 108

Prelom s staro miselnostjo, da je gost zadovoljen, če dobi kranjsko klobaso in liter vina

Ne omenjajte mi klobas 121

Če bi v istanbulskem ali teheranskem bazarju začel Slovenec prodajati svinjske klobase 133

Predstavniki jugoslovanskega režima načrtno ali ignorantsko predstavili višek slovenske kulture v polkah in kranjskih klobasah 141

I feel kranjska klobasa

Diktatura kranjske klobase 146

Kranjska klobasa v bruseljskem črevesju 152

Kranjska klobasa v vesolju 158

O(d)strupljenju naproti 167

Opombe 169

Literatura 182

Indeks 187

Zahvale, opravičila, obvestila 196

OSTRUPLENJU NA(S)PROTI

»Na prvi pogled se zdi, človek, da je klobasa le klobasa, torej nekaj, kar ne zasluži bogve kakih raziskovanj in razmotrivanj.

Toda temu ni tako. Klobasa in vse, kar izvira is nje, si zasluži veliko več pozornosti, kakor si, dragi čitatelj, misliš.«

Tako se začne »študija« z naslovom »Klobasa«, ki v nadaljevanju priklobasa tudi do glagolnika, ki zapacka platnice te knjige:

»Od teh dob [...] je nastal iz samostalnika klobasa glagol klobasati, a iz poslednjega glagolnika klobasanje. [...] Pologoma se je razvilo klobasanje in izpopolnilo tako, da spada sedaj med najboljša sredstva in svojstva diplomatov, celo svetovnih politikov.

Sploh lahko rečemo, da je pravo klobasanje postalo najtežja diplomatična in politična veda in tudi to lahko trdimo; dober klobasar zaleže za 9 diplomatov in juristov.«¹

V rokah imamo torej odlično »sredstvo in svojstvo«, ki pa ga ne bomo uporabili v »diplomatični in politični vedi«, temveč v zgodovinopisni vedi. Toda packe kranjske klobase v slovenskem časopisju?! Le kakšna zgodovina je to, se bodo zmrdovali čistoljubni zgodovinarji. Odgovorimo veledomišljavo – nacionalna zgodovina. Ta je kot poseben žanr, ki ga najpogosteje najdemo v sintetičnih prikazih zgodovine naroda, razumljena kot najzahtevnejša in najbolj cenjena oblika zgodovinopisja.² A niti približno ni samo to, je tudi velika pripoved zgodovinopisja nasploh – nekakšno dominantno interpretativno orodje in ogrodje, ki je določalo in določa način in obliko zgodovinopisnega raziskovanja ter manj ambicioznega ukvarjanja z zgodovino in njenega interpretiranja.³ Pobrskali bomo torej po smetnjaku nacionalne zgodovine in iz njega izvlekli ne le nadvse okusno, temveč tudi za narod konstitutivno reč. Če že mora imeti *Kranjsko klobasanje* nekakšno tezo, potem naj bo ta: Le kakšen nedonošenček, shiranec, nič bi bil slovenski narod, če se ne bi mastil s klobaso?

Kot je bržkone bralec že ugotovil, *Kranjsko klobasanje* je precej frivolna nacionalna zgodovina. Ne le, da so veliki možje (pa sem in tja tudi kakšna ženska) in dogodki grdo popackani z madeži kranjske klobase. Teme – kot so narodna prebujala, politično nategovanje,

Pozor!

Slavnemu občinstvu priporočam

desettisoč parov fraz
 popolnoma praznih, puhlih, dobro po-
 sušenih in svojo bogato zalogo
 kompliciranih
taktičnih potez.

Ob naročitvi je treba samo naznaniti
dolgost jezika. Neugajajoče zamenjam
 prav rad. Vzorci franko.

Dr. Žlindra.

Desettisoč parov fraz, bogata zaloga kompliciranih taktičnih potez ...

Če to ni reklama za *Klobasanje*?!

(*Osa*, 4. avgust, 1906, 39)

lovljenje novcev, kulturniško šopirjenje, duh revolucije in konec zgodovine – so kot meso in mast v čreva kranjskih klobas na silo stisnjene v posamezna obdobja, ki si po poglavjih sledijo bolj ali manj kronološko: avstro-ogrski čas, prva in druga Jugoslavija ter samostojna Slovenija. Toda kranjska klobasa ni in tudi v tej knjigi noče biti dekla politične zgodovine in rigidnih časovnih razmejevanj.⁴ Gre za znano težavo (časopisnega) gradiva v tekočih metrih in knjige – izdelka v centimetru ali dveh. Zato si lahko miselno *Klobasanje* privoščim lahkotne skoke, brezbrizne časovne sprehode tudi v obdobja prej in pozneje – maščoba kranjske klobase v *Klobasanju* šprica tudi v času. Pa še nekaj, ko je beseda o tem krčenju metrov na centimetre in o špricanju kranjske klobase – frivolno packanje s kranjsko klobaso se mi je zdelo pomembnejše od takšne ali drugačne postavitve v teoretski okvir. Teoretična nadutost bi izbrisala ali kradla prostor temu, za kar mi gre – prikazu vseprisotnosti kranjskega klobasanja, packanja slovenske zgodovine s kranjsko

klobaso, mastenja slovenskega naroda s kranjsko klobaso.

Klobasanje – razkrivanje pomenov kranjske klobase in njihovih sprememb – lahko torej beremo kot nekakšen gosti opis ali, še bolje, gostobesedni opis slovenske družbe in kulture, če neokusno recikliramo ta Geertzev pojem.⁵ Zakaj pa ne, tudi tako lahko prebavimo to s klobaso popackano knjigo. Kot pravi Roland Barthes: »Rojstvo bralca je treba plačati s smrtjo avtorja.«⁶ A če pustimo na smrt obsojenemu avtorju *Klobasanja* še zadnje vzdihljaje, kranjska klobasa ni zgolj zrcalo družbenih, kulturnih in drugih fenomenov. Je stvar, če zabelimo zgornjo tezo, ki deluje, ustvarja slovensko zgodovino. Slovenske zgodovine niso ustvarjali le politiki, pesniki, vojaki, pesniki, diplomati, pankerji, tajkuni in drugi veliki možje ter sem in tja kakšna ženska (na primer astronautka), temveč tudi nepregledna in neobvladljiva množica reči, predmetov, stvari, neljudi, med katerimi ima posebno, častno, velevažno mesto kranjska klobasa. Če po svoje zabelimo besede Sidneyja W. Mintza: Ko enkrat razumemo razmerje med kranjsko klobaso in človekom, na novo odkrivamo zgodovino nas samih.⁷

Pred »Ostrupljenjem s klobaso« pa še opozorilo na nezaželene lastnosti tega glagolnika in njegove (upo)rabe. Zakaj ostrupljenje oziroma, kot bi dandanes zapisali to besedo, zastrupljanje? Nič

hudo strupenega ne boste zaužili v tej knjigi. Vsaj to ni njen namen. Naj bo zato že na začetku servirano – nikakor ne mislim, da kranjska klobasa tako ali drugače ostruplja ljudi. Kot boste lahko okusili na teh pomaščenih straneh, bilo je nekaj primerov ostrupljenja s kranjsko klobaso, a teh ni bilo bistveno več kot slovenskih letalonosilk. Ostrupljenje torej ni, kot bi dandanašnji kritični družboslovci in humanisti nekritično zakričali, imanentno kranjski klobasi – ni zamešano z mesom in mastjo ter stisnjeno v čreva kranjskih klobas. *Klobasanje* ni vulgarni destilat Marxovega opijata – kranjska klobasa ni opij za ljudstvo! V tej knjigi zato ne boste priča ikonoklazmu, razbijanju ikon, idolov na dejstva in na verovanje, na fakte in fetiš, temveč bo šlo za njihovo sestavljanje v to, kar je Bruno Latour poimenoval faktiši.⁸ *Klobasanje* ni seciranje, rezanje kranjske klobase z ostrim nožem na ljudi in neljudi, subjekte in objekte, verovanje in vedenje, materijo in idejo, resničnost in iluzijo. Je lepljenje ali, še bolje, njih packanje, brisanje meja med njimi in graditev avtonomnosti tej novi packasti entiteti. Entiteti, ki jo poimenujemo z glagolnikom – klobasanje. Entiteti, ki neločljivo združuje tako govor in druge človeške dejavnosti, kot klobaso ter vso drugo neobvladljivo množico stvari, reči, neljudi, med katerimi ima velepomembno mesto časopisni papir – z besedami Ivana Prijatelja: »instrument, ki je pri kulturnem in civilizacijskem preporodu slovenskega ljudstva v narod [...] igral glavno vlogo.«⁹

Dejstva in verovanje.
(*Mlado jutro*, 10. april 1932, 4)¹⁰

VESELO ALELUJO
in vesele praznike želi vsem svojim odjemalcem, prijateljem in znancem

MATH KREMESEC
Slovenski **m e s a r**

Telephone: CANAL 6319

V moji mesnici dobite vsak dan sveže in prve vrste meso. —
Najboljše prekajene šunko in vskovrstno drugo suho meso. —
Po domačem načinu doma narejene PRAVE KRANJSKE KLOBASE. — Perutnino vsake vrste.

Vse, kar spada v področje mesarske obrti, dobite pri meni vsaki
časi!

Slovenskim gospodinjam se najtopleje priporočam v naklonjenost!

Aleluja in prave kranjske klobase – slovenski mesar najtopleje priporoča slovenskim gospodinjam v naklonjenost.

(Edinost, 7. april 1925, 12)

»OSTRUPLJENJE S KLOBASO«

Začnimo manj veselo, z novico iz nekakšne črne kronike. Ta je bila v slovenskem časopisju do prve svetovne velemorije, v obdobju, serviranem v tem poglavju, največkrat pospravljena pod »Dnevne vesti« ali »Drobne vesti«. V časopisu *Rodoljub*, ki s svojim imenom odlično napoveduje vsebino tega poglavja, pa so v črno barvo oblečene novice vedrile pod streho »Raznih vesti«:

»(Ostrupljenje s klobaso.) V Ulmu na Nemškem zbolelo je 13 vojakov vsled užitka pokvarjenih klobas. Jeden je že umrl. Pri kranjskih klobasah se take nezgode pač ni bati.«¹¹

Razlika med navadno in kranjsko klobaso slovenskemu narodu torej pomeni razliko med električnim in navadnim stolom. Drobna novica, ob kateri se lahko nasmejimo in zgrozimo, namiguje na to, da kranjska klobasa tudi v obdobju od pomladi narodov do razpada Avstro-Ogrske ni bila zgolj (takrat še razumljena kot zdravo) polnilo želodca, temveč tudi velecenjeno okrepčilo, poživilo sprva prebujajoče se in pozneje, v zadnjih desetletjih obravnavanega obdobja, že povsem prebujene narodne zavesti. Kranjska klobasa je torej bila (in še vedno je) jed, ki Slovencev ni pitala le s kalorijami, ampak jih je mastila tudi s ponosom. Če slovenski stvarnosti priredimo znani izrek italijanskega patriota Massima D'Azeglia (1798–1866): Ustvarili smo kranjsko klobaso, zdaj pa moramo ustvariti še Slovence.¹² Poglej torej, kako smo s kranjsko klobaso ustvarili slovenski narod.

»VELIKA GOSPA (FEMINA LUXURIOSA)«

»Usoda narodov je odvisna od njihovega načina prehrane,« je zapisal Jean Anthelme Brillat-Savarin (1755–1826), avtor *Fiziologije okusa ali Meditacije o transcendentalni gastronomiji*, vrhunca v vrsti klasičnega gastronskega pisanja.¹³ In zdi se, da je bila usoda slovenskega naroda odvisna predvsem od kranjske klobase. Nebroj časopisnih člankov jasno in glasno pribija, da so uživanje, čislanje, hvaljenje in podobna častna dejanja, ki pritičejo njenemu visočanstvu, vedno tudi dejanja narodnega ponosa. Torej dejanja, kot smo poučeni

Posetnikom evharističnega kongresa

naznanjemo, da bomo točili v paviljonih
pri prihodu v Latfnermanov dvorac

zraven velcsejma.

samo pristna štajerska in dolenska vina ter vedno sveže pivo

Union-ske pivovarne.

Ocora in mirza jedla, kava in čaj bo vsakomur vedno na razpolago. — Razen tega pa še izborne kranjske klobase.

Za obilen obitek se pripravljajo

restavracije pri velcsejma

Franc Rozman

Union-ske pivo, droljaba klet

Ivanka Vidmar

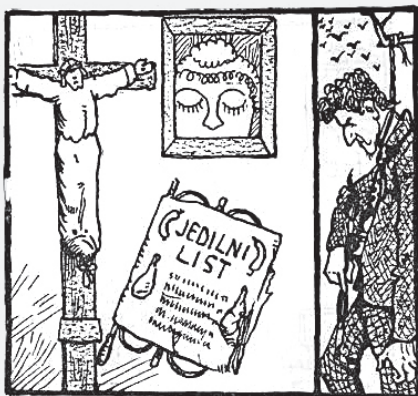
Zadrsko pivo

Dezman, Anzik

Vera in klobase – pristna štajerska in dolenska vina ter vedno sveže pivo Union-ske pivovarne. Razen tega pa še izborne kranjske klobase.

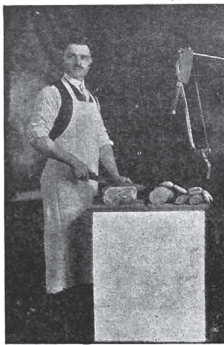
Vse to dobite na evharističnem kongresu.

(Slovenec, 26. junij 1933, 20)

Pobožnost s klobaso na jedilnem listu.

(Osa, 24 februar 1906, 64)

J
A
C
O
B
Š
E
G
A

Phone:
2513
S. Ruby St.
JOLIET,

Vsem cenjenim gospodinjam topla priporočam dobro, sveže in suho meso in dobre kranjske klobase. Ako jih samo enkrat pokusite, prišli boste precej po druge. Imam v zalogi vse vrste gročarijo, škodilce (šalce) krožnike, "ringarje" itd. vse kar gospodinjje potrebujejo.

Ave Marija in dobre kranjske klobase.

(Ave Marija, 19. december 1927, 34)

v »Sviftijadi«, v *Slovenčevem* listu šaljive vsebine, ki nosi ime po angleškem pisatelju in piscu političnih satiričnih spisov Jonathanu Swiftu, »pravega rodoljuba«:

»A pravega rodoljuba ne zapelje prirojena sentimentalnost sredi blagra tujih narodov v renegatstvo. Poslednje nam izpričuje rodoljuben rimski romar, ki hvali na razvalinah nekdanjega mogočnega Rima – domače kranjske klobase, katerih mu ne nadomestijo vse lukulične jedi ponosnega Rima.«¹⁴

Še več, če ostanemo še malenkost pri romarjih in zanesenem besednjaku, uživanje kranjskih klobas je »sveta« navada doma. Seveda ne doma kogarkoli, temveč, kot beremo v potopisu po Sveti deželi, doma »domačih, ljubih Slovencev«:

»To je nekdanja iz sv. pisma dobro znana Arimateja, rojstni kraj onega Jožefa, ki je pokopal Gospodovo telo v svoj lastni grob. –

Zanimivo je sicer ozirati se po teh krajih, ki toliko kličejo v spomin; vendar nisem mogel pozabiti, da je velika nedelja, nisem mogel pozabiti domačih, ljubih Slovencev, ki jo tako krasno, slovesno obhajajo – in tukaj? – Kak dolgčas v tem oziru! Da bi si bolj živo predstavila domače razmere, ko se s sv. veseljem vživa 'žegen', sva zvlekla iz kovčka kranjsko klobaso ter jo – dasi ni bila blagoslovljena – zavžila z nekim sv. spoštovanjem. Dom je le dom – in svete so njegove navade.«¹⁵

In celo blaženi Anton Martin Slomšek (1800–1862) si je z njimi oziroma zaradi njih dovolil neverjetno posvetno predrznost, kot nam zaupa v »Spominih na slovensko romanje v Rim«:

»Mimogrede naj opomnim, da nam v Pontebi preiskava naše prtljage ni delala nobenih sitnostij, četudi smo se poprej bali za svoje kranjske klobase, plečeta in smodke. Spravili smo vse to iz svojih culic v žepe, ker ti so menda revizije prosti, kakor smo čuli od zanesljivih stranij.«¹⁶

Ce zapišemo z vzvišenimi, vznesenimi besedami prvega Pavlovega pisma Korinčanom, ki pritičejo tako veličini junakinje te knjige kot deželam, ki jih je ta ravnokar obiskala: ker je ena kranjska klobasa, smo mi, ki nas je veliko, eno telo, ker smo vsi deležni ene kranjske klobase.¹⁷

Torej, s kranjskimi klobasami, kot nas opozarja »Češka jubilejska razstava«, ni šale, zaslužijo si dostojnost in spoštovanje:

»Poleg bohinjkega sira bi prav dostojno mesto zavzele tudi naše – kranjske klobase. Naj se nihče kranjskim klobasam ne posmehuje; kdor jih ne spoštuje, vreden jih ni! ... Te bi potlej lahko tekmovali s praškim prekajenim mesom, ki ga je na razstavi precej obilno.«¹⁸

Če parafraziramo »očeta slovenskega naroda« Janeza Bleiweisa: Zedinjena Slovenija je kakor hiša, ne stoji na zemlji, temveč na kranjski klobasi.¹⁹

Kranjska klobasa torej v tej naši narodogradnji ni le okenska monada, fasada ali, kot bi rekel Karl Marx, da ideološko uravnotežimo to z vero v uvodu zabeljeno poglavje, nadstavba. Ta klobasa, ki »naj se ji nihče ne posmehuje«, ni le označevalec, simbol, metafora, sinekdoha, znak. Ampak je nepogrešljiv, temeljni ali – z Marxovo besedogradnjo – bazični element zidanja slovenskega naroda. Slovenski narod torej ni, kot nas prepričuje uradno zgodovinopisje, zgrajen iz amorfne mase takšnih in drugačnih ljudi, recimo iz »očeta slovenskega naroda« Janeza Bleiweisa in anonimnega rodoljubnega rimskega romarja. Je iz zmešnjave vsega mogočega – ljudi in neljudi. Brez copat, stolpnic, WC-školjk, teniških loparjev, kemičnih svinčnikov, pločnikov, kondomov, lovskih klobukov, televizijskih aparatov, zobnih ščetk, vagonov, kravat, burekov, sekir in neskončno drugih predmetov slovenski narod ne bi nikoli stal, še manj pa obstal.²⁰ Slovenski narod je torej prej kot hiša, zgrajena iz človeškega mesa in kosti, nekakšen kiborg, sestavljen iz vsega mogočega, ki mu – nikakor ne kot zakrneli ud – na vidnem mestu binglja kranjska klobasa. Zadeva ženskega spola ali velika gospa slovenskega naroda!

A pod naslovom tega podpoglavja, ki je mimogrede tudi podnaslov naslednjega časopisnega članka, se bomo dotaknili pridevnika, samostalnika in glagola, ki najbrž najpogosteje spremljajo kranjske klobase v slovenskem časopisju omenjenega obdobja. Toda preden izdamo te tri vestne spremljevalce kranjske klobase, razkrijmo »Ljubljanske slike« (*Slovenčev* podlistek, ki je izšel tudi v knjižni obliki) satirika Jakoba Alešovca (1842–1901), dolgoletnega urednika političnosatiričnega lista *Brencelj*, ki je napadal »nemškutarje«

in »liberaluhe«. Proti Alešovcu je nastopil Josip Jurčič in mu očital »grobost, robotost, osornost«, kakršna je »v rabi bila prej v Ameriki, v deželi takozvane revolver-žurnalistike«. ²¹ Kakorkoli že, pri razgaljanju »velike gospe (*femina luxuriosa*)«, junakinje ene od »Ljubljanskih slik«, Alešovec izza pasu ni potegnil dolgega revolverja (žurnalističnega seveda, da ne bi pomislili na kaj bolj neokusnega oziroma opolzkega!):

»Znanstvena izobraženost velike gospe ali dame, kakoršna se v Ljubljani rada kaže svetu, je kakor vodnjak ali studenec na plitvem: če le ped globoko zajameš s korcem, je voda kalna ali še blata boš zajel. Podlaga vsega, se ve, da je nemška, toraj zna slovenski le govoriti, pisati in brati slabo ali celo ne, nemščina njena je pa res klasična, namreč taka, da je na nemškem nikjer ne dobiš. Krški raki, bohinjski žganci, kranjske klobase in ljubljanska nemščina, kakoršno ženstvo govori, – so štiri reči, kakoršnih menda po vsem svetu nikjer ni, le da prvo troje slovi po svetu, zadnjega pa se naša dama še celo višega stanu ne sramuje.« ²²

No, če še ugibate, kateri povedek iz opisa analize »velike gospe« je najzvestejši spremljevalec glavne junakinje *Kranjskega klobasanja*, po branju nekakšnega političnega pamfleta z naslovom »Ričet: (Kuhan v kuhinji Obadoviča)« ne bo več pomislekov:

»Dolgo že nisem kuhal ričeta, skoro že ne vem več, se mi bo li sponesel, ali pa bo vse skup neslana, neokusna in neprebavljiva brozga, ktera se nazadnje vlije v korito tisti četveronožni živali, ki daje gradiva za slavne kranjske klobase, po katerih ričet dobiva še le pravo zabelo.« ²³

Torej *slavne* kranjske klobase, *slava* kranjskih klobas in *slaviti* kranjske klobase v številnih pomenskih izpeljankah – besede, ki pritičejo klobčiču kranjske klobase in narodnega ponosa, kot pritiče kranjskim klobasam kisl zelje. Drznimo si to slavo prekiniti z oglasnim sporočilom: Tudi zelje je našlo mesto v slavni Beletrini-ni zbirki Koda. To »zdravje z našega vrta« ali »vrelec zdravja«, kot ga časti dandanašnja zdravemu življenju klanjajoča se religija, namreč deli s (kranjsko) klobaso še eno hvalevredno lastnost, ki ji bomo sem ter tja v knjigi posvetili kakšno besedo – priročnost v

polju seksualnega oziroma hvalevredno seksualno potenco.²⁴ Mi-mogrede, ko smo že pri kislem zelju in slavi kranjskih klobas:
»Sedaj bi bilo pa še zanimivo vedeti, kako daleč se razpošiljajo
sloveče kranjske klobase, katere tvorijo z ljubljanskim kislim
zeljem priljubljeno jed.«²⁵

In če se zadržimo še za hip pri tem koitusu kislega zelja in kranj-skih klobas:

»(Ljubljansko kislo zelje), znano in na dobrem glasu – kakor
kranjske klobase, – tudi daleč izven meje naše širše domovine,
vnelo je tudi letos prav živahno kupčijo, in od blizu in daleč se
popraša po njem nič manj pa zajedno tudi v obilnih kvantitetah
naroča.«²⁶

Kranjske klobase torej nemalokrat rabijo kot referenca za znanost, poznanost, slavnost tovariša kislega zelja pa tudi drugih slavnih reči. In ne samo to. Ko ravno govorimo o pajdašenju kranjske klo-base z drugimi slavnimi slovenskimi produkti – stvarmi »na do-brem glasu«, dodajmo, da je bila »širokoznana slava kranjskih klo-bas« mnogo obilnejša kot slava drugih imenitnih slovenskih reči:

»Preteklo leto se je iznova pokazalo, da so rdeča vina
pridelovalcem ostajala v kleti. Ne govorim tukaj o kranjskem
cvičku, ki se še vedno prodaja po neprimerno visoki ceni. Vendar
pa smelo trdim, da ne bo nikdar dosegel tiste trajne, širokoznane
slave, ki jo vživa na pr. pristna 'kranjska klobasa'. Kajti ta diši
vsakemu zdravemu človeku, dočim se cviček pije le bolj doma.«²⁷

Slava kranjskih klobas je torej slava, kot beremo v potopisu »Na Vest-falskem«, ki se lahko kosa z najbolj slavnimi svetovnimi produkti:

»In vesfalski šinken je znan po celem svetu baš kakor kranjske
klobase.«²⁸

A posvetimo se junakinji pričujočega besedila in genealogiji njene slave. Poglejmo, od kdaj sploh je ta slava kranjskih klobas. Že v prvi znani omembi krajnske klobase iz leta 1849 – torej leto dni po marčni revoluciji – tem za slovenski narod velevažnem dogodku, ko je bila ideja naroda za večino slovansko govorečega prebivalstva novost, nerazumljiva in tuja, oziroma ko so pisci edinega sloven-skega lista predmarčne dobe *Kmetijskih in rokodelskih novic* bralcem pojasnjevali razliko med besedama »narodno« in »nerodno«²⁹ – se

v ljubljanskem časopisu *Slovenija* v članku »Volitve za Frankobrod«
piše o njeni slavi:

»Znana je basen od meniha, kateri je poslušaje pesmico rajske tice celih sto let zamaknjen preživel; misleč, de je le nekoliko trenutij preteklo, zdramši se ide v mesto, pa vse premenjeno najde, nove hiše, nove ulice, nove ljudi, neznan jezik, – v Ljubljani bi on bil gotovo vse pri starim našel. Še clo hrup zavoljo Frankobroda ni Ljubljančanov iz njih ljube stare navade, iz njih idilskiga miru nikakor predramil.«

Kakšen hrup zavoljo kakšnega Frankobroda? Kot že rečeno, smo v nekakšni *bejbi* fazi slovenskega naroda, ko so se z veliko vnemo slovenila tudi imena številnih krajev, kamor je stopila ali bi znala stopiti slovenska noga.³⁰ In tokrat naj bi ta stopila v frankfurtski parlament, čemur so po zgledu Čehov nasprotovali avtorji programa Zedinjene Slovenije. Ti so namesto razdrobljenosti na dežele Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorje zahtevali združitev v eno samo slovensko deželo, enakopravnost slovenskega jezika v javnosti in nasprotovali načrtovani vključitvi takratne Habsburške monarhije v združeno Nemčijo. Z argumentom, da so Slovenci in ne Nemci. Večina slovenskih volivcev pa je, sicer brez posebnega navdušenja (kot tudi stoletja pozneje), sledila navodilom avstrijske vlade, da naj se udeležijo volitev, razpisanih maja 1848, in da naj volijo poslance, ki bodo zagovarjali avstrijske interese.³¹ Kot pa bomo videli v nadaljevanju, so bili v avstrijski interesi »zavoljo Frankobroda« tudi interesi kranjske klobase:

»Prav polagama se je ta reč poravnala. Slovensko društvo je hotlo merilo zadobiti, koliko de se je politiška znajdenost Slovincov naprej pomaknila, ter je molčalo. Nekteri (večina njih) pametni Ljubljančani so rekli: mi nočemo voliti, zato ker nočemo; drugi, kateri se za modrejši štejejo, so rekli: mi pa bomo volili. In res, zakaj bi Ljubljana Frankobrodu ne vgodila, ker nam od ondod tolíkajn koristi izviralo bode! Polhove kože, de ne omenimo detelniga semena, bodo v ceni poskočile, če se jim pot in der Deutschen Vaterland odpre, Rejbinski rešetarji se bodo s svojo suho robo po nemških železnicah vozili, de bo kaj, slava kranjskih klobas se bo clo do Šlesvig-Holsteina glasila, če jih bo kak učen nemšk kuhar za 'pikant' spoznal, naše kuharce

se bodo v Hamburg, Berlin, v Monakovo prevažovale, za terde tolarje Nemškute učit, kako gre žgance zabeliti in krajnske potice narediti; za priklado ali nameček pa bomo še od ondod dobili nemško učenost, nemško omikanost, nemško temeljitost in globokost, in kar nar več velja, nemško Biederkeit [poštenost, samozadovoljnost, filistroznost] (kakoršno nam je Frankobrodski poslanec g. Šiling [Schiling] pokazal).³²

Slava kranjskih klobas se nadaljuje, kot smo s številnimi primeri že pokazali in bi lahko še v nedogled nadaljevali, skozi celotno avstro-ogrsko obdobje. Kaj dosti bolj suha ni bila videti niti v času velike vojne, ko so sicer slovensko časopisje vsakodnevno pitale vsemogoče vojne tegobe in nadloge:

»Vojaki so hiteli h kotlu s skodelicami. Rdeča vsebina je prijetno dišala na okrog – golaž s krompirjem se je širil med lačnimi došleci. Tudi Gyorgie Divó je dobil večerjo in jo slastno použival, vmes pa ni nehal hvaliti te madžarske narodne jedi, ki je raznesla madžarsko ime širom sveta, kakor slovensko – kranjske klobase.«³³

20 In če nekoliko skočimo iz začrtanih časovnih okvirov, slava kranjskih klobas se kopiči, debeli, masti tudi po prvi svetovni vojni, z novo državo Slovencev, Hrvatov in Srbov, nato s Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev in še pozneje s Kraljevino Jugoslavijo. Močno, daleč odrinimo skoraj do groba Kraljevine Jugoslavije – manj kot dva meseca po objavi spodnjega besedila je po njeni ruši že korakal tudi njen grobar –, h »grobarjem našega lepega jezika«:

»Najhujših grobarjev našega lepega jezika ne smemo iskati med preprostim ljudstvom, temveč med izobraženci. Ti ga najbolj mrcvarijo in pačijo. Kriva je deloma malomarnost, še bolj pa pomanjkljiva izobraženstva. Premalo hlač so raztrgali v šolskih klopeh, učitelji v ljudskih šolah in starši doma bi jim bili morali večkrat naviti ušesa, pa bi bili bolj podkovani zapustili šolo. Tako se pa mnogi niti ne potrudijo, da bi svoj jezik očistili največjih peg – grdih, nepotrebnih tujih izrazov.

Tako je neki izobraženec poslal oni dan k mesarju svojega slugo z listkom, na katerem je bilo zapisano, naj mu prinese:

za 3 dinara ekstravurst

za 3 dinara Jegervurst

za 3 dinara šinkervurst.

Kaj res dobre, poštene, sloveče kranjske klobase ne zaslužijo
lepših imen?«³⁴

Pa še kratek skok – tokrat prav do groba Kraljevine Jugoslavije, ko je
tuji škorenj že teptal njeno rušo – a slave kranjskih klobas ni mogel
poteptati:

»Za to slanino je bilo v Ljubljani na leto zaklanih 15.000 mastnih
prašičev, ki so bili vsi uvoženi iz krajev izven Ljubljanske
pokrajine. Meso teh prašičev in pa meso 12.000 peršutarjev so pa
mesarji prodajali sveže ali pa predelali za mesne izdelke, zlasti
pa nasolili in prekajevali. Tako smo imeli dovolj zabele, dosti
suhega mesa ali prtenine, dosti raznovrstnih salam in dosti naših
slavnih kranjskih klobas.«³⁵

K temu diahronemu pogledu dodajmo še sinhronega – zvrstnega.
Slava »velike gospe«, kot smo lahko že dodobra okusili in še bomo,
ne žari le v tako imenovanih interpretativnih ali presojevalnih zvr-
steh, temveč nič manj opazno tudi v informativnih ali poročeval-
skih zvrsteh:

»(Novi klavni red), namreč ukaz magistrata, da se mora od 1.
novembra vsa živina v klavnici zaklati, nahaja malo prijateljev
med ljubljanskimi krčmarji, posebno zarad prešičev. Tistih 90
kr. klavnine bi še pogrešali, pa vlačiti prešiče v klavnico in potem
zopet meso iz klavnice domu pri ojstri zimi, to jim je prehudo.
Mnogi prete, da ne bodo več klali. Toliko priljubljene in vsemu
svetu znane, 'kranjske klobase' bodo vsled tega bolj in bolj iz
navade prišle.«³⁶

Sije, in to nikakor ne medlo, tudi v besedilih, ki sicer sodijo k no-
vinarskim zvrstem tako, kot sodi kranjska klobasa v ribarnico, a
se držijo časnikov in časopisov, kot se slava drži kranjskih klobas:

»Dozvoljujem si slavnemu p. n. [pleno nomine, s polnim
naslovom, kadar ne poznamo natančnega imena naslovnika],
občinstvu s tem najuljudneje naznaniti, da dobim jutri to je v
nedeljo 23. t. m. prave klobase iz 'Dunajskega Novegamesta' in
tudi najbolj fine po celem svetu poznane 'kranjske klobase'.«³⁷

Kot že rečeno, k slavi kranjskih klobas sodijo tudi številne pomen-
ske izpeljanke in sorodnice tega pridevnika, samostalnika in gla-
gola. Kranjske klobase niso samo slavne. So tudi *imenitne*:

»in 'obrnimo svoje oči' desetim najimenitnejšim stvarjem na svetu. Katere so neki? 1. staro vino, 2. mlada žena, 3. kranjske klobase, 4. štajerski kopuni [mlad skopljen petelin avtohtone pasme štajerske kokoši, ki je veljal je za gosposko, praznično jed ter je bil zelo cenjen v visoki in celo cesarjevi dunajski kuhinji], 5. holandski sir, 6. tržaške fige, 7. koroški 'krofi', 8. padovanski 'salami', 9. kraški 'štruklji', 10. ženski – jeziki.«³⁸

Ce zapišemo še s samostalnikom, kranjske klobase so, kot preberemo v »politično-satiričnem tedniku« Osa, »imenitnost« dežele

Kranjske:

»Iz šole.

U č i t e l j: Vsaka dežela ima svoje imenitosti in malone vsako večje mesto slovi po kakšni posebnosti. Na primer: kranjske klobase, ogrski guljaš itd. Kdor izmed vas mi more navesti podobnih primerov, naj dvigne prst! Dobro! Torej, Mirko?

M i r k o: Štajerski kapuni.

S l a v k o: Žateški hmelj.

J a n k o: Praška gnjat.

D r a g o t i n: Frankfurtarske klobasice.

U č i t e l j: Dobro! No, imenitne ljubljanske posebnosti se pa ne spomni nihče?

Ž i g a: Ljubljanska Žlindra!«³⁹

So slovite, kot lahko preberemo v časopisnem oglasu iz Slovenskega naroda:

»Slavn. občinstvu ljubljanskemu in na deželi uljudno naznanjam, da sem zopet začela izdelovati slovite kranjske klobase[.]«⁴⁰

Ali, kot beremo v članku iz istega časopisa, a povsem drugega žanra:

»Kranjski Slovenci nimamo bogsigavedi kaj eksportirati razen ljubljanskega zelja in slovitih kranjskih klobas[.]«⁴¹

Torej, če jim naklonimo še povedek, »slovijo«:

»Kaj naj rečemo o klobasah? Kaj se vse v takozvane klobase po nizkih cenah spravi, to bi marsikomu vzelo apetit ali poželjivost po klobasah. Domače klobase so najboljše in sploh v tem oziru slovi dobro ime 'kranjskih klobas', katere se iz dobrega mesa napravljajo, tako, da celó na Dunaju veljajo kot posebna delikatesa.«⁴²